

Szanowny Pan
prof. dr hab. Włodzimierz Bernacki
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Edukacji i Nauki
ul. Wspólna 1/3, 00-529 Warszawa

**Pismo Krajowej Reprezentacji Doktorantów
w sprawie kluczowych kwestii dotyczących społeczności doktoranckiej
i kształcenia doktoranckiego**

Szanowny Panie Ministrze,

w nawiązaniu do prowadzonych rozmów, w szczególności w dniu 6 kwietnia 2022 r., w imieniu Krajowej Reprezentacji Doktorantów, będącej ogólnopolskim przedstawicielem i wyrazicielem woli środowiska doktoranckiego - przekazuję następujące postulaty zmian legislacyjnych w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w ustawie - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz w przepisach wykonawczych, które to stanowią odpowiedź na problemy zgłaszane nam ze strony reprezentowanego środowiska doktoranckiego. Wskazane poniżej zagadnienia w naszej ocenie wymagają podjęcia działań ustawodawczych, mających na celu doprecyzowanie bądź nowelizację poszczególnych przepisów.

Mając na uwadze powyższe wskazujemy, co następuje.

I. Zmiany w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

a) Zmiany w art. 190 ust. 6 pkt 1 PSWiN

Uzasadnienie:

Zgodnie z obowiązującą regulacją, opieka promotorska nad doktorantem nie może być sprawowana przez osobę, która sprawowała tę funkcję względem 4 doktorantów, którzy zostali skreśleni z listy doktorantów z powodu negatywnego wyniku oceny śródkresowej. Proponowana zmiana zakłada zmniejszenie wspomnianej liczby doktorantów z czterech do trzech. Zmiana ta ma charakter projakościowy i w założeniu ma przyczynić się do zwiększenia jakości opieki promotorskiej. Należy podkreślić, że relacja promotor-doktorant, porównywana w orzecznictwie do relacji mistrz-uczeń, jest fundamentem efektywnego

kształcenia doktoranckiego oraz swoistym gwarantem wysokiej jakości prowadzonych badań na potrzeby pracy doktorskiej. W praktyce jednak stosunki te kształtują się różnie, zatem w ocenie Krajowej Reprezentacji Doktorantów zmniejszenie ww. liczby doktorantów w związku z przedmiotowym zakazem przełożyłoby się na większe zaangażowanie ze strony promotora w pracę i działania doktoranta, jak również pozwoliło doktorantom na realizację badań na wysokim poziomie merytorycznym i metodologicznym.

Postulowana zmiana:

„Promotorem nie może zostać osoba, która w okresie ostatnich 5 lat była promotorem 3 doktorantów, którzy zostali skreśleni z listy doktorantów z powodu negatywnego wyniku oceny śródkresowej”.

b) Zmiany umożliwiające zawieszenie kształcenia/przerwy w kształceniu w przypadku innym niż określony w art. 204 ust. 3 PSWiN

Postulowana zmiana:

Dodanie do ustawy PSWiN art. 204 ust. 4 o brzmieniu:

„Kształcenie może zostać zawieszona na wniosek doktoranta w przypadku innym niż określony w ust. 3. Przepis art. 209 ust. 2 stosuje się.”

o r a z

Dodanie do ustawy PSWiN art. 205 ust. 1 pkt 5, który przewidywałby, iż regulamin szkoły doktorskiej określa organizację kształcenia w zakresie nieuregulowanym w ustawie, w szczególności przesłanki, organizację i tryb zawieszenia kształcenia/przerwy w kształceniu.

Uzasadnienie:

Na mocy art. 204 ust. 3 PSWiN ustawodawca przewidział tylko jeden przypadek zawieszenia kształcenia, tj. zawieszenie na okres odpowiadający czasowi trwania urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego oraz urlopu rodzicielskiego, określonych w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy. Ustawa *expressis verbis* nie przewiduje innych przypadków zawieszenia kształcenia/przerw w kształceniu w szkole doktorskiej. Trzeba podkreślić, iż brak wskazania innych przypadków zawieszenia kształcenia w szkole doktorskiej nie oznacza niedopuszczalności zamieszczania tego rodzaju postanowień w aktach wewnętrznych uczelni, który to pogląd został podzielony przez Ministerstwo Edukacji i Nauki w opinii z dnia 14 lutego 2022 r. DN-WAN.751.10.2022.1.PK.

W ocenie Krajowej Reprezentacji Doktorantów wprowadzenie do regulaminów szkół doktorskich postanowień o możliwości zawieszenia kształcenia w przypadkach innych niż wskazany w ustawie, w szczególności w razie długotrwałej choroby doktoranta jest nie tylko

prawnie dopuszczalne, ale wysoce pożądane z punktu widzenia sytuacji doktorantów. Jednakże na chwilę obecną rozwiązania te rzadko są przewidywane w regulaminach szkół doktorskich. Trzeba mieć bowiem na względzie, iż przewidziana w przepisach PSWiN możliwość przedłużenia terminu złożenia rozprawy doktorskiej maksymalnie o dwa lata (art. 204 ust. 2 zd. 2 PSWiN) może okazać się rozwiązaniem niewystarczającym w przypadku, kiedy to w toku kształcenia pojawi się obiektywna przeszkoda, np. w postaci choroby, która znacząco utrudni bądź całkowicie uniemożliwi realizację indywidualnego planu badawczego lub programu kształcenia. Brak adekwatnych rozwiązań w tej materii może niejednokrotnie udaremnić efektywne kształcenie doktoranckie, jak również unicestwić możliwość prowadzenia wartościowych badań, co należy uznać za niekorzystne nie tylko z punktu widzenia jednostkowej sytuacji doktoranta, lecz także z perspektywy całej społeczności akademickiej i naukowej. W konsekwencji postulowana zmiana umożliwi realizację celu przyświecającego ustawodawcy polegającego na stworzeniu efektywnego modelu kształcenia doktoranckiego. Ponadto wprowadzenie ww. rozwiązań bezpośrednio do ustawy będzie stanowić odpowiedź na potrzeby zmian sygnalizowane Krajowej Reprezentacji Doktorantów ze strony środowiska doktoranckiego oraz przyczyni się do wytworzenia jednolitych standardów w zakresie kształcenia doktoranckiego i przysługujących doktorantom uprawnień.

Wskazać należy również, że do Rzecznika Praw Doktoranta KRD zgłaszane były sprawy związane z przedmiotową tematyką. Niejednokrotnie doktoranci, którzy nie mogli kontynuować kształcenia z powodu długotrwałej choroby uniemożliwiającej prowadzenie badań byli skreślani z listy doktorantów, co należy uznać za wysoce niesprawiedliwe. W związku z tym, widoczna jest konieczność podjęcia systemowych działań mających na celu zapobieżenie tego typu sytuacjom.

Jednocześnie Krajowa Reprezentacja Doktorantów zdaje sobie sprawę z niedoskonałości ww. rozwiązań z uwagi na ustawowe regulacje odnoszące się do stypendium doktoranckiego (tj. art. 209 ust. 1 i 2 PSWiN). W obecnym stanie prawnym jedynym dopuszczalnym rozwiązaniem zdaje się być wypłacanie doktorantowi środków w okresie takiej przerwy w kształceniu przy jednoczesnej niedopuszczalności ich wypłaty po przekroczeniu 4 lat pobierania stypendium doktoranckiego. Dlatego też w zakresie przedmiotowej zmiany nieodzowne staje się dostosowanie systemu POL-on w celu stworzenia właściwych ram dla funkcjonowania proponowanych rozwiązań w praktyce.

Dodatkowo należy podkreślić, że w ramach postulowanej zmiany konieczne zdaje się wprowadzenie również odpowiednich uregulowań umożliwiających pobieranie zasiłku w przypadku choroby doktoranta.

c) Wypłata świadczeń w okresie zawieszenia kształcenia w przypadku, o którym mowa w art. 204 ust. 3 PSWiN oraz w razie choroby doktoranta

Zgodnie z art. 204 ust. 3 PSWiN, kształcenie, na wniosek doktoranta, jest zawieszane na okres odpowiadający czasowi trwania urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego oraz urlopu rodzicielskiego, określonych w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy. Stosownie zaś do treści art. 209 ust. 6 PSWiN w okresie zawieszenia kształcenia do ustalenia wysokości stypendium doktoranckiego stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące ustalania zasiłku macierzyńskiego z tym, że przez podstawę wymiaru zasiłku rozumie się wysokość miesięcznego stypendium doktoranckiego, o której mowa w art. 209 ust. 4 PSWiN, przysługującego w dniu złożenia wniosku o zawieszenie. Na podstawie obowiązujących regulacji, doktorant/doktorantka w okresie wspomnianego zawieszenia w dalszym ciągu otrzymuje stypendium doktoranckie z tą różnicą, że do ustalenia jego wysokości zastosowanie mają przepisy dotyczące ustalania zasiłku macierzyńskiego. W tym kontekście zwrócić należy uwagę także na art. 12 ust. 1 zd. 1 w zw. z art. 31 ust. 5 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 655 z późn. zm.). Na podstawie ww. przepisów zasiłek chorobowy nie przysługuje za okresy niezdolności do pracy, w których ubezpieczony na podstawie przepisów o wynagradzaniu zachowuje prawo do wynagrodzenia. Okresy te wlicza się do okresu zasiłkowego. Mechanizm ten stosuje się odpowiednio do zasiłku macierzyńskiego - co oznacza, że w opisanej wyżej sytuacji doktorant/ka traci prawo do zasiłku. Takie stanowisko prezentuje również Zakład Ubezpieczeń Społecznych: „Zachowanie przez doktorantów prawa do stypendium za okresy niezdolności do pracy oznacza brak prawa do świadczeń w razie choroby i macierzyństwa w czasie trwania ubezpieczenia chorobowego, a także brak prawa do zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego w czasie trwania ubezpieczenia wypadkowego.” - Prawo do świadczeń pieniężnych w razie choroby i macierzyństwa dla doktorantów, którzy rozpoczną kształcenie od 1 października 2019 r., <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/biezace-wyjasnienia-komorek-merytorycznych/firmy/-/publisher/details/1/prawo-do-swiadczen-pienieznych-w-razie-choroby-i-macierzynstwa-dla-doktorantow-ktorzy-rozpoczna-ksztalcenie-od-1-pazdziernika-2019-r /2944574>

Mając na uwadze powyższe Krajowa Reprezentacja Doktorantów postuluje wprowadzenie rozwiązań prawnych mających na celu umożliwienie pobierania zasiłku w okresie zawieszenia kształcenia, o którym mowa art. 204 ust. 3 PSWiN. W szczególności możliwe jest rozważenie unormowania przedmiotowej kwestii w sposób zbliżony do regulacji zawartych w przepisach prawa pracy traktując stypendium doktoranckie jako swoisty odpowiednik wynagrodzenia za pracę.

Ponadto problem wypłaty przedmiotowych świadczeń występuje także w przypadku pojawienia się innych okoliczności takich jak, np. choroba osoby kształcącej się w szkole doktorskiej, która to stanowi w szczególności przesłankę do zawieszenia kształcenia/przerwy w kształceniu. W ocenie Krajowej Reprezentacji Doktorantów osoba, która przebywa na

zwolnieniu lekarskim również powinna otrzymywać świadczenie pieniężne wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

d) Wysokość stypendium doktoranckiego

Krajowa Reprezentacja Doktorantów sygnalizuje, iż ze strony środowiska podnoszona jest kwestia zbyt niskiej wysokości stypendium doktoranckiego w szkołach doktorskich, które to przed oceną śródkresową nie osiąga kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, co związane jest także z faktem powiązania przedmiotowego stypendium z wynagrodzeniem profesora (art. 209 ust. 4 PSWiN). Postuluje się zatem rozważenie wprowadzenia regulacji, zgodnie z którą minimalna wysokość stypendium doktoranckiego nie byłaby niższa niż minimalna wysokość wynagrodzenia za pracę określonego w przepisach wydanych na podstawie art. 2 ust. 3 lub 5 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2020 r. poz. 2207). Trzeba bowiem mieć na względzie, że obecna wysokość stypendium doktoranckiego nie odpowiada ponoszonym kosztom życia codziennego, przez co niejednokrotnie doktoranci są zmuszeni do podejmowania dodatkowego zatrudnienia. W konsekwencji wiąże się to z obniżeniem poziomu kształcenia doktoranckiego oraz mniej efektywnym wydatkowaniem środków publicznych.

Problem w zakresie wysokości otrzymywanych środków zostaje dodatkowo uwypuklony poprzez obowiązujący zakaz zatrudnienia doktoranta w charakterze nauczyciela akademickiego bądź pracownika naukowego, w szczególności przed oceną śródkresową oraz obniżenie stypendium doktoranckiego w przypadku takiego zatrudnienia po ocenie śródkresowej zakończonej wynikiem pozytywnym (art. 209 ust. 10 PSWiN), jak również wyłączenie możliwości otrzymywania stypendium w sytuacji, o której mowa w art. 209 ust. 1a PSWiN. Ograniczenia te - w ocenie Krajowej Reprezentacji Doktorantów - nie mają charakteru projakościowego.

II. Zmiany w ustawie z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Przedłużenie terminu wygaszenia studiów doktoranckich

Postulowana zmiana obejmuje przede wszystkim zmianę art. 279 ust. 1 i 2 PW PSWiN:

„1. *Studia doktoranckie rozpoczęte przed rokiem akademickim 2019/2020 prowadzi się na zasadach dotychczasowych, jednak nie dłużej niż **do dnia 31 grudnia 2024 r.***

2. *Nadzór merytoryczny nad studiami doktoranckimi, o którym mowa w art. 195 ust. 7 ustawy uchylanej w art. 169 pkt 3, prowadzonymi w uczelniach sprawują:*

1) *do dnia 30 września 2019 r. – rady jednostek organizacyjnych uczelni;*

2) *od dnia 1 października 2019 r. **do dnia 31 grudnia 2024 r.** – podmioty wskazane w statutach uczelni.*

Uzasadnienie:

Aktualnie obowiązujący przepis art. 279 ust. 1 PW PSWiN stanowi, iż studia doktoranckie rozpoczęte przed rokiem akademickim 2019/2020 prowadzi się na zasadach dotychczasowych, jednak nie dłużej niż do dnia 31 grudnia 2023 r. Postulowana zmiana zakłada wydłużenie terminu wygaszenia studiów doktoranckich do końca 2024 r. Propozycja ta była już przez Krajową Reprezentację Doktorantów uprzednio podnoszona, w szczególności w piśmie z dnia 13.04.2022 r. znak: KRD.P.21.2021.1, niemniej w dalszym ciągu stanowi jeden z głównych postulatów środowiska doktoranckiego.

Pragniemy również zaznaczyć, iż w aktualnym stanie faktycznym i prawnym doktorantki oraz doktoranci, którzy zrekrutowali się na studia doktoranckie w ostatnim roku przed reformą wprowadzoną ustawą PSWiN (tj. rocznik 2018/2019) nie mogą skorzystać z przewidzianej przepisami prawa możliwości dwukrotnego przedłużenia kształcenia. Co za tym idzie, osoby te nie są traktowane w sposób równy względem innych doktorantek i doktorantów studiów doktoranckich. Przywołana nierówność ma zastosowanie również względem osób, które w toku kształcenia wykorzystywały urlop, np. związany z rodzicielstwem. Nierówność tę potęguje również możliwość skorzystania z mechanizmu przedłużenia terminu na złożenie rozprawy doktorskiej przewidzianego w szkołach doktorskich. W konsekwencji, doktoranci i doktorantki, którzy rozpoczęli studia doktoranckie w roku akademickim 2018/2019 są jedyną grupą, która nie może skorzystać z dwukrotnego przedłużenia.

Ponadto potrzeba wprowadzenia przedmiotowej zmiany podyktowana jest utrudnieniami w prowadzeniu pracy badawczej, która to *de facto* przez dwa lata była prowadzona w niestandardowych warunkach wywołanych pandemią COVID-19.

Zważyć również należy, że problem ten dotyka także grupy osób, które wszczęły postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora na podstawie przepisów PSWiN. Chociaż wspomniana ustawa nie przewiduje terminów granicznych na wszczęcie i zakończenie tego postępowania, to formalne ukończenie studiów doktoranckich związane jest z uzyskaniem stopnia doktora w trakcie ich trwania. W aktualnym stanie prawnym, tj. przy terminie wygaszenia studiów przypadającym na 31.12.2023 r. przyjęte rozwiązanie dla wielu osób na studiach doktoranckich oznacza, że przystępując do obrony już w 2024 r. stopień doktora uzyskają już poza studiami doktoranckimi, które formalnie nie zostaną wówczas ukończone. Ma to doniosłe znaczenie w obliczu wątpliwości interpretacyjnych w zakresie odpłatności za ww. prowadzone postępowanie awansowe. Krajowa Reprezentacja Doktorantów wyraża pogląd, że w takiej sytuacji osoby podchodzące do obrony nie powinny być obciążone kosztami postępowania, jednak jest to kwestia dyskutowana zarówno w doktrynie, jak i praktyce stosowania prawa. W tym zakresie możliwe byłoby ewentualnie doprecyzowanie regulacji art. 179 ust. 9 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce poprzez wskazanie, że przepis ten znajduje

zastosowanie również wtedy, gdy obrona rozprawy doktorskiej i nadanie stopnia doktora odbywają się po zakończeniu studiów doktoranckich.

W kontekście powyższego należy również mieć na względzie to, że rok 2023 będzie stanowił prawdziwe wyzwanie dla przebiegu postępowań awansowych prowadzących do nadania stopnia doktora. Wszakże w przyszłym roku do obrony rozpraw doktorskich będą przystępować aż trzy grupy doktorantów i doktorantek, tj.: 1) osoby posiadające wszczęte na tzw. starych zasadach przewody doktorskie - z uwagi na procedowany obecnie termin zakończenia przewodów doktorskich przypadający na 31.12.2023 r.; 2) pierwszy rocznik osób kształcących się w szkołach doktorskich (przy cyklu kształcenia trwającego 8 semestrów dominującym w większości jednostek), którzy modelowo winni złożyć rozprawy doktorskie w 2023 r. oraz 3) wspomniana grupa osób na studiach doktoranckich, którzy będą ubiegać się o nadanie stopnia na podstawie przepisów PSWiN, gdyż ze względu na obowiązujący termin wygaszenia studiów doktoranckich przypadający na 31.12.2023 r. będą oni w większości zmuszeni do uzyskania stopnia doktora w tym terminie. Trzeba podkreślić, że tak znacząca liczba osób, względem których będą prowadzone postępowania awansowe uzasadnia wprowadzenie rozwiązań mających na celu rozłożenie w czasie wskazanych postępowań, by zapewnić ich prawidłowy przebieg, skuteczność oraz terminowość.

III. Zmiany w przepisach wykonawczych, tj. Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 września 2018 r. w sprawie dyplomów doktorskich, dyplomów habilitacyjnych i legitymacji doktoranta - załącznik do obwieszczenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 marca 2021 r. (poz. 676)

mLegitymacja doktorancka

Postuluje się wprowadzenie do przepisów wykonawczych rozwiązania w postaci mLegitymacji doktoranckiej na wzór mLegitymacji studenckiej. Aktualnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 września 2018 r. w sprawie studiów przewiduje możliwość wydania studentowi legitymacji w formie dokumentu elektronicznego przechowywanego i okazywanego przy użyciu publicznej aplikacji mobilnej, tj. tzw. mLegitymacji studenckiej (§ 20 ww. rozporządzenia). Należy wskazać, że uprawnienia przyznane studentom uzasadniają umożliwienie korzystania z tego rodzaju funkcjonalności również społeczności doktoranckiej. Ponadto zmiana we wspomnianym zakresie będzie stanowić odpowiedź na współczesne potrzeby ludzi młodych, którzy niejednokrotnie większość spraw załatwiają za pomocą urządzeń i aplikacji mobilnych.

IV. Zmiany organizacyjno-instytucjonalne

Poza powyższymi zagadnieniami dotyczącymi społeczności doktoranckiej, Krajowa Reprezentacja Doktorantów postuluje również wprowadzenie zmian instytucjonalnych

polegających na umieszczeniu w przepisach ustawy PSWiN funkcji **Rzecznika Praw Doktoranta KRD**, który to obecnie działa wyłącznie na podstawie statutu. Zmiana ta usankcjonuje i zdecydowanie umocni pozycję Rzecznika, który cieszy się szacunkiem i zaufaniem całego środowiska doktoranckiego. Dodatkowo, jest to podyktowane coraz większym zainteresowaniem działalnością tego organu. Pragniemy również wskazać, że proponowana zmiana będzie wyrazem uznania dla tak istotnej dla doktorantów funkcji, a co więcej będzie to podstawa do dalszych prac nad rozwojem tych regulacji w przyszłości.

Mając powyższe na uwadze, Krajowa Reprezentacja Doktorantów wnosi o zaznajomienie się z ww. uwagami społeczności doktoranckiej oraz o ich rozważanie w ramach planowanych nowelizacji przepisów prawa o szkolnictwie wyższym i nauce.

Łączę wyrazy szacunku

.....
mgr inż. Jarosław Olszewski
Przewodniczący Krajowej Reprezentacji Doktorantów